

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

DEVELOPMENT OF COMMUNITY-ORIENTED NURSING PRACTICUM MODEL
FOR PROFESSIONAL NURSING STUDENTS
: A COMPETENCY-BASED APPROACH

Mrs. Kulaya Tantiplachiva

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Philosophy

Curriculum and Instruction

Graduate School

Chulalongkorn University

1989

ISBN 974 - 569 - 810 - 5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาล เน้นชุมชน
สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ : วิธีการเชิงสมรรถนะ

โดย

นางกุลยา ตันตตินดาธิวัธ

สาขาวิชา

หลักสูตรและการสอน

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สงัด อุทรานันท์

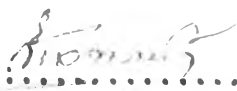
รองศาสตราจารย์ ดร.ประนอม โอฬารานนท์

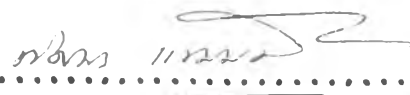
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรี

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชัยรักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุจริต เพียรชอบ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สงัด อุทรานันท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทิตสนา แชนมณี)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วิทยานนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภา ลิ้มประสูตร์)

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิจัยวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

อุลยา ดันดินลาชีวะ : การพัฒนารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลเน้นชุมชนสำหรับ
นักศึกษาพยาบาลศาสตร์: วิธีการ เชิงสมรรถนะ (DEVELOPMENT OF COMMUNITY-
ORIENTED NURSING PRACTICUM MODEL FOR PROFESSIONAL NURSING STUDENTS:
A COMPETENCY-BASED APPROACH) อ.ที่ปรึกษา: รศ.ดร.สังัด อุทรานันท์ และ รศ.ดร.
ประนอม โอทกานนท์, 755 หน้า

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลเน้นชุมชนสำหรับนักศึกษา
พยาบาลศาสตร์โดยวิธีการ เชิงสมรรถนะ ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนประสมประสานแนวคิดการสาธารณสุข
มูลฐานในการปฏิบัติการพยาบาลได้ การพัฒนารูปแบบมี 2 ขั้นตอนคือ สร้างรูปแบบและทดลองใช้รูปแบบ
ขั้นตอนแรกศึกษา เอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบกับการสังเกตการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์
ในสถานการณ์จริงเพื่อทำเป็นกรอบของรูปแบบ นำสมรรถนะการพยาบาลเฉพาะด้าน 5 สมรรถนะซึ่งได้จาก
การสัมภาษณ์มาวิเคราะห์งาน 3 ด้าน คือความรู้ ทักษะและเจตคติ สร้างต้นแบบจากผลการวิเคราะห์งาน
ตรวจสอบต้นแบบและการวิเคราะห์งาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 22 คน นำต้นแบบที่ได้มาสร้างเครื่องมือฝึกปฏิบัติ
ประกอบด้วยคู่มือครู เอกสารประกอบการสอน คู่มือปฏิบัติการและแบบฝึกหัดปฏิบัติการและตรวจสอบความตรง
โดยครูคลินิก 10 คน ทดสอบความเป็นไปได้ของต้นแบบและ เครื่องมือฝึกปฏิบัติกับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์
28 คน ได้รูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาล เน้นชุมชนประกอบด้วยการปฏิบัติ 4 ชั้น คือ 1) การเตรียม
ความพร้อมก่อนฝึกปฏิบัติ 2) ฝึกปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมายโดยใช้กระบวนการพยาบาลแบบร่วมมือปฏิบัติ 3) การ
อภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้หลังการฝึก 4) ประเมินผลการปฏิบัติ โดยใช้เกณฑ์และแบบประเมินการปฏิบัติ
ขั้นที่ 2 นำรูปแบบไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ผลการทดลองปรากฏว่า นักศึกษากลุ่ม
ทดลองมีความสามารถในการพยาบาลเน้นชุมชนมากกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ครู
นิเทศก์และนักศึกษากลุ่มทดลองต่างเห็นชอบกับการฝึกปฏิบัติตามรูปแบบและให้ข้อเสนอแนะบางประการที่ผู้
วิจัยนำมาใช้ปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ภาควิชา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรคหศึกษาศาสตร์
สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
2531

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมเพียงแผ่นเดียว

KULAYA TANTIPHLACHIVA : DEVELOPMENT OF COMMUNITY-ORIENTED NURSING PRACTICUM MODEL FOR PROFESSIONAL NURSING STUDENTS: A COMPETENCY-BASED APPROACH. THESIS ADVISORS : ASSO. PROF. SA-NGAD UTRANAND, Ed.D., ASSO. PROF. PRANOM OTAGANON, Ed.D. 755 pp.

The purpose of this study was to develop a community-oriented practicum model for professional nursing students that provided a learning environment which helped the students to integrate concepts of primary health care in nursing practice. The competency-based approach was applied for developing a model. This was done in 2 steps a model construction and testing of the model. The model construction consisted of reviewing of related literature; identifying the theoretical framework and 5 specific nursing competencies; analysing and segregating specific nursing competencies into knowledge, skill, and attitude; and constructing the model by using the outcome of the analysis. Preliminary model and task analysis were verified and commented by 22 experts. Tools for practice of this model were constructed by researcher; these are teacher's manual, teaching materials, manual for practice and work book. They were validated by 10 clinical instructors, and fieldtested with 28 professional nursing students. The model was improved and divided into 4 steps of practice: (1) prepare readiness for practice; (2) practice with the target groups using collaborative nursing process; (3) discuss and exchange knowledge after practice with colleagues; and (4) evaluate the performance using criteria and guidelines for practicum. The testing of the model was done in a quasi experimental fashion. Study sample consisted of 2 groups of sophomore nursing students, experimental and control groups. The model was implemented with the experimental group. The scores of the achievement test between the two groups were compared using t-test. The results indicated that the experimental group performed better than the control group at .01 level of statistical significance. The clinical instructor, and nursing students agreed on the model and their comments were used to refine it.

ภาควิชา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรคหวิบัณฑิต

สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน

ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิสิต Kulaya Tantiphlachiva

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา Sa-ngad Utranand

Pranom (Pragnant)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยการสนับสนุนและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา อีกทั้งความร่วมมืออย่างสูงจากคุณวุฒิชูให้ความรู้ ให้ความคิดเห็นและความกระจ่างในแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาล การศึกษาพยาบาล การฝึกภาคปฏิบัติ การสาธารณสุขมูลฐาน และแนวทางการพัฒนารูปแบบ ข้อความรู้ความเข้าใจที่ผู้วิจัยได้รับ ทำให้ผู้วิจัยสามารถประมวลความคิดและพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติโดยเฉพาะในส่วนของการปฏิบัติการพยาบาลที่ผู้วิจัยเรียกว่า "กระบวนการพยาบาลแบบร่วมมือปฏิบัติ" ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติการพยาบาลเป็นชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โอกาสนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สงัด อุทรานันท์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ประนอม โอทกานนท์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ชุมศรี ชำนาญพักตร์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลราชบุรี และ อาจารย์พิภย์รัตน์ สุทธิพงษ์ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยพยาบาลราชบุรี ที่ให้ความร่วมมือ ความรัก และกำลังใจในการทำวิจัยที่ก่อรูปด้วยความรู้ คำแนะนำ และการช่วยเหลืออย่างทันท่วงที และเช่นเดียวกันนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก อาจารย์วิจิตร ไร่ชัยนัฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลสระบุรี อาจารย์รัชนิ สนิะสนธิ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยพยาบาลสระบุรี ด้วยความกรุณาจากผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลทั้งสองท่าน และคณาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาล มากเกินกว่าที่จะกล่าวคำขอบคุณได้ ซึ่งผู้วิจัยจะระลึกไว้อยู่เสมอ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้มีคุณค่าของงานวิจัยนี้ให้แก่ อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในการศึกษา และผู้ให้ความร่วมมือวิจัยทุกท่านด้วยความขอบพระคุณอย่างสูง และความดีทั้งหมดขอมอบให้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.สุจริต เพ็ชรชอบ นายแพทย์เกษม คันติผลาชีวะ และ เกศหญิงกษยา คันติผลาชีวะ ผู้ให้ขวัญ กำลังใจ และการช่วยเหลือตลอดเวลาของการทำวิจัย

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	18
ขอบเขตของการวิจัย	18
ข้อตกลงเบื้องต้น	19
ข้อจำกัดของการวิจัย	20
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	20
ประโยชน์ของงานวิจัย	26
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
ตอนที่ 1 การสาธารณสุขมูลฐาน	29
ความหมายของการสาธารณสุขมูลฐาน	32
จุดประสงค์ของการสาธารณสุขมูลฐาน	35
องค์ประกอบของงานสาธารณสุขมูลฐาน	36

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

บทที่

หน้า

	การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย.....	37
ตอนที่ 2	บทบาทของพยาบาลกับการสาธารณสุขมูลฐาน	43
	การพยาบาลในชุมชน	43
	การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพยาบาล	50
ตอนที่ 3	การศึกษาพยาบาล	55
	จุดประสงค์ของการศึกษาพยาบาล	57
	หลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร	58
	ความหมายหลักสูตร	58
	หน้าที่และบทบาทของหลักสูตร	60
	ความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษา	62
	สาระหลักสูตร	63
	องค์ประกอบของหลักสูตร	68
	ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษาพยาบาล	100
ตอนที่ 4	การศึกษาพยาบาลกับการสาธารณสุขมูลฐาน	104
ตอนที่ 5	การเปลี่ยนแปลงการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยเพื่อ สนับสนุนสาธารณสุขมูลฐาน	108
	การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพยาบาลศาสตร์	108
	หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ในระบบ	111
	การจัดการศึกษาพยาบาลภาคปฏิบัติ	125
	องค์ประกอบของการศึกษาภาคปฏิบัติ	134
ตอนที่ 6	การศึกษาเป็นสมรรถนะ	137
	ความหมายและลักษณะของการศึกษาเป็นสมรรถนะ	137

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

บทที่

หน้า

	พื้นฐานทฤษฎีการศึกษาเน้นสมรรถนะ	143
	วิธีการเชิงสมรรถนะ	144
	การกำหนดสมรรถนะ	145
	การสร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติตามสมรรถนะ	149
	การพัฒนาการสอน	150
ตอนที่ 7	แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติ	
	การพยาบาล เน้นชุมชน	157
	การจัดการศึกษาพยาบาลโดยเน้นสมรรถนะ	157
	แนวคิดและหลักการสาธารณสุขที่มีผลต่อการพยาบาล.....	159
	กระบวนการพยาบาล	165
	การเผยแพร่นวัตกรรม	169
	หลักการประเมินผลและการใช้สื่อการสอนในการศึกษา เน้นสมรรถนะ	173
ตอนที่ 8	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	188
3	วิธีดำเนินการวิจัย	190
ตอนที่ 1	การพัฒนารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาล เน้นชุมชน ..	193
	ชั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง...	193
	ชั้นที่ 2 เลือกสมรรถนะสำหรับรูปแบบและวิเคราะห์งาน ..	193
	ชั้นที่ 3 สร้างต้นแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาล เน้นชุมชน	203
	ชั้นที่ 4 ศึกษา นำเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของ ต้นแบบ	218

สารบัญเรื่อง (กธ)

บทที่	หน้า
ตอนที่ 2 การทดลองใจรูปแบบ	221
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อพัฒนารูปแบบ	242
ตอนที่ 1 บทบาทและสมรรถนะการพยาบาล เน้นชุมชน	242
ตอนที่ 2 คัมภีร์และผลการตรวจสอบ	252
ตอนที่ 3 เครื่องมือการฝึกปฏิบัติและผลการตรวจสอบ	261
ตอนที่ 4 ผลการทดลองใจรูปแบบ	291
ตอนที่ 5 การปรับปรุงรูปแบบ	299
5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	302
ผลการพัฒนารูปแบบ	302
สรุปผลการวิจัย	308
อภิปรายผล	312
ข้อเสนอแนะ	318
บรรณานุกรม	323
ภาคผนวก	349
ประวัติผู้เขียน	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามลักษณะงานและหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์ ..	197
2	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามกลุ่ม	198
3	ข้อสอบที่คัดเลือกไว้ตามค่าความยากง่ายและอำนาจจำแนก	228
4	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยสะสมของนักศึกษา กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม	234
5	บทบาทของพยาบาลวิชาชีพในการพยาบาล เน้นชุมชนตามจำนวน ความคึกเขินของผู้ทรงคุณวุฒิ	243
6	สมรรถนะการพยาบาล เน้นชุมชนตามจำนวนความคึกเขินของ ผู้ให้สัมภาษณ์	246
7	ค่าเฉลี่ยร้อยละของน้ำหนักคะแนนแต่ละสมรรถนะการพยาบาล เน้นชุมชน	251
8.1	ความสัมพันธ์และพิสัยระหว่างควอไทล์ของการวิเคราะห์งาน สมรรถนะการพยาบาล เน้นชุมชนด้านความรู้	257
8.2	ความสัมพันธ์และพิสัยระหว่างควอไทล์ของการวิเคราะห์งาน สมรรถนะการพยาบาล เน้นชุมชนด้านทักษะ	260
8.3	ความสัมพันธ์และพิสัยระหว่างควอไทล์ของการวิเคราะห์งาน สมรรถนะการพยาบาล เน้นชุมชนด้านเจตคติ	265
9	ความสัมพันธ์และพิสัยระหว่างควอไทล์ของ เนื้อหาวิชาบังคับสำหรับ แต่ละสมรรถนะ	276

สารบัญคําราง (ตอ)

คํารางที่	หนา
10	จํานวนประสมการณที่จําเป็นลําหรับการฝึกปฏิบัติของสมรรถนะ วิชาชีพเฉพาะกาน 278
11	คามับฐานและหิสัยระหว่างควอไลของการตรวจสอบทําแบบ การฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาล เน้นชุมชนที่ผูจําพบ 279
12	ความคึกเห็นของผูทรงคุณวุฒิคําแผนการสอน 283
13	ความคึกเห็นของผูทรงคุณวุฒิคําคู่มือปฏิบัติการ 284
14	ความคึกเห็นของผูทรงคุณวุฒิคําแบบฝึกหัดปฏิบัติการ 285
15	ความคึกเห็นของผูทรงคุณวุฒิคําหน่วยปฏิบัติการ 286
16	คําเจดีย์ คําสวนเบียง เบนมาครฐาน และคําที่ของคะแนนสอย ผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาพยาบาลลุ่มทลลอง และลุ่มควบคุม 291
17	คําเจดีย์ คําสวนเบียง เบนมาครฐาน และคําที่ของคะแนนสอย ผลสัมฤทธิ์กอนและหลังการฝึกปฏิบัติของลุ่มทลลอง และลุ่มควบคุม... 292
18	ความคึกเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการนํารูปแบบไปใช้ในการ ปฏิบัติของครูนิเทศกั และนักศึกษาพยาบาลศาสตรลุ่มทลลอง 294
19	คําเจดีย์ คําสวนเบียง เบนมาครฐานของการคอบแบบสอยตาม ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลศาสตรลุ่มทลลอง 296

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ลักษณะของการสาธารณสุขแบบ เดิมและแบบใหม่	4
2	ความสัมพันธ์ของการสาธารณสุขมูลฐานกับการบริการสุขภาพของรัฐ...	39
3	ระบบการสาธารณสุขของรัฐระดับต่าง ๆ	40
4	ระดับชั้นของการสาธารณสุข	52
5	แนวโน้มปรัชญาการศึกษาพยาบาล	67
6	การจัดโครงสร้างหลักสูตรแบบก้าวหน้า	88
7	การจัดโครงสร้างหลักสูตรแบบก้าวกลับ	90
8	การจัดโครงสร้างหลักสูตรแบบสลับวิชา	91
9	การจัดโครงสร้างหลักสูตรแบบยึดมี เนื้อหา	92
10	การจัดโครงสร้างหลักสูตรแบบหลาดประสานการณ	94
11	การจัดโครงสร้างหลักสูตรแบบแกนวิชา	96
12	นโยบายการสาธารณสุขกับพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาล	133
13	ระดับความเจาะจง และจำนวนข้อความของผลลัพธ์การเรียนรู้	138
14	ระดับของ เนื้อหาวิชาที่คงพิจารณาในการสอนเน้นสมรรถนะ	154
15	กระบวนการพยาบาล	166

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
16	ขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลเน้นชุมชน	192
17	การวิเคราะห์งานสำหรับการพัฒนาารูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติการ พยาบาลเน้นชุมชน	202
18	ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของวิธีปฏิบัติการพยาบาลตาม การพยาบาลแบบร่วมมือปฏิบัติ	209
19	ขั้นตอนการรวบรวมความคิดเห็นต่อกันแบบการฝึกภาคปฏิบัติการ การพยาบาลเน้นชุมชนโดยประยุกต์เทคนิคเกลฟาย	212
20	ขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบ	222
21	กระบวนการฝึกปฏิบัติของรูปแบบ	271
22	กลไกการปฏิบัติการพยาบาลตามวิธีของกระบวนการพยาบาล แบบร่วมมือปฏิบัติ	275
23	โครงสร้างการดำเนินการฝึกปฏิบัติตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนา	300